

Motion till riksdagen

1989/90:Fi605

av Anne Wibble m.fl. (fp)

Hushållssparandet

1. Rekordlåg hushållssparande under 1980-talet

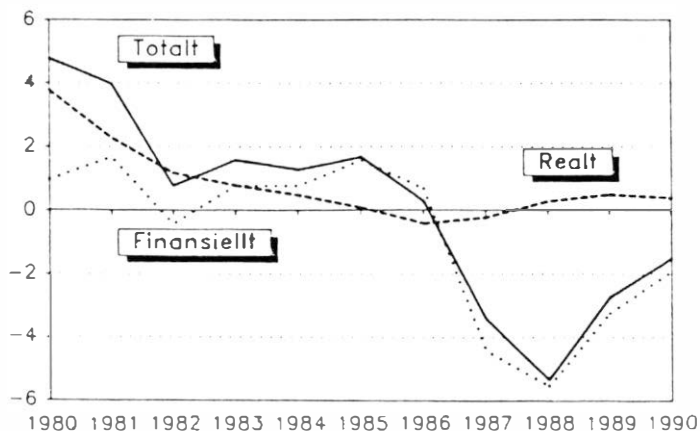
Hushållssparandet i Sverige är mycket lågt i förhållande till andra jämförbara länder. Av varje tjänad hundralapp konsumerade 1989 en svensk 102,70 kronor och sparade således minus 2 kronor och 70 öre. Detta innebär att varje invånare i genomsnitt ökade sin skuldsättning med ca 1 500 kr. Även om hushållens sparkvot (sparandet som andel av inkomsten) beräknas öka något under 1990, innebär prognosen att de svenska hushållen fortsätter att låna och ta av sina sparmedel för att konsumera.

Under 1980-talet har hushållens sparkvot minskat markant. Av figuren nedan framgår att hushållens sparkvot minskat med nära 7 procentenheter under detta decennium. Under 1988 uppvisades en bottennotering på -5,3 procent.

Enligt SCB har både sparande- och lånemönster förändrats dramatiskt sedan slutet av 1985. Det privata sparandet har sjunkit kraftigt och det offentliga ökat i motsvarande grad. Inom det privata sparandet är det framförallt det finansiella sparandet (banksparande, aktier, obligationer m.m.) som minskat men även det reala (bostäder och fritidshus) har varit mycket lågt de senaste åren.

Hushållens nettosparkvot

Sparande i procent av disponibel inkomst

Anm. Frånräkning av kapitalförslutning i egna hem gör både disponibel inkomst och sparande till nettostorheter.

Källor Statistiska centralbyrån, konjunkturinstitutet och finansdepartementet.

Vi anser att det låga hushållsparandet är ett allvarligt problem, av flera skäl.

Ett sjunkande hushållssparande betyder i kombination med ett ökande kollektivt, dvs offentligt, sparande att det enskilda ägandet minskar. Från liberal synpunkt är detta olyckligt. Vi slår vakt om det enskilda, spridda ägandet. För de allra flesta hushåll är ett kontinuerligt eget sparande den enda möjligheten att bygga upp ett eget kapital, oavsett vilken form det har. Ägarutredningen har i sitt huvudbetänkande, SOU 1988:38, visat att det enskilda aktieägandet som andel av det totala ägandet minskat dramatiskt under en lång följd av år i Sverige. Tendensen har gått mot en allt större koncentration och institutionalisering av ägandet i näringslivet.

Det enskilda ägandet är en förutsättning för en fungerande marknadsekonomi. Omsorg om den egna egendomen, oavsett om det är ett aktieinnehav som skall förräntas, ett eget företag som skall gå med vinst, en egen bostad eller ett fritidshus som måste underhållas, är en grundpelare för ett samhälles möjligheter att skapa, utveckla och vårda resurser. I detta synsätt ligger ingen snikenhet eller egoism. Tvärtom. I avsaknad av privat ägande riskeras att resurser slösas bort, egendom inte förvaltas effektivt eller tillåts förfalla. Detta är inte till gagn för någon.

Folkpartiet slår vakt om välfärdssamhället och dess offentliga trygghets-system. De är av stor betydelse för människor vid tillfälliga behov av hjälp, vid sjukdom och arbetslöshet, under utbildning, och efter pensioneringen. Den buffert som en sparad slant innebär ger emellertid, trots det sociala trygghetsnätet, en större personlig säkerhet.

Ett eget kapital innebär ett ökat oberoende av arbetsgivares och myndigheters makt och större möjligheter att kontrollera sitt eget liv. Sparkapitalet ger ökad frihet att välja bostad och service i framtiden. Den oro som finns över att ATP-systemet i framtiden inte ska klara utbetalningarna av pensioner är ett annat skäl för människor att känna ett berättigat behov av ett spar-kapital.

Under senare år har hushållens skuldsättning ökat kraftigt. Detta har flera orsaker, t.ex. avregleringen av kreditmarknaden och ett uppdämt behov av varaktiga konsumtionsvaror, men den socialdemokratiska sparandepolitiken har också bidragit. Enligt folkpartiets uppfattning bör hushållens skuldsättning motverkas främst genom positiva åtgärder (ekonomisk politik som möjliggör höjda reallöner, bättre villkor för sparande, information och upplysning om den reella lånekostnaden m.m.), inte genom förbud eller nya skatter enligt förslag från den s.k. skuldkommittén.

En annan aspekt på hushållssparandets betydelse är dess samhällsekonomiska roll. Ekonomisk tillväxt förutsätter investeringar i realkapital, forskning och produktutveckling. Dessa investeringar måste finansieras antingen med ett tillräckligt stort inhemskt sparande eller med sparande från utlandet. Finansieras investeringarna med utländskt sparande uppstår ett underskott i bytesbalansen.

Sverige har ett stort och för närvarande snabbt ökande underskott i bytesbalansen. Detta är ett uttryck för bristen på sparande i landet. Den verkliga sparandebristen kan sägas vara större än den synliga, eftersom investeringsnivån fortfarande är för låg med hänsyn till bl.a. näringslivets utbyggnadsbehov.

Finansiellt sparande 1985–1990

Finansiellt sparande Miljarder kronor	1985	1986	1987	1988	1989	1990 p
OFFENTLIG SEKTOR	-33	-13	42	39	60	58
PRIVAT SEKTOR	18	13	-49	-53	-85	-94
Hushåll	7	3	-23	-31	-23	-19
Företag	11	10	-26	-22	-62	-75
Bytesbalans	-15	0	-7	-14	-25	-36

Anm. Vid jämförelse med 1985 års uppgifter för offentlig sektor och företag bör omläggningen av uppbördssystemet beaktas. Talet +18 Mrd för statligt sparande 1987 beror på engångsskatten på pensionsförsäkringar.

(Källa: Konjunkturläget december 1989 Konjunkturinstitutet)

Från socialdemokratiskt håll hävdas ofta att bristen på privat sparande bör balanseras av ett ökat offentligt sparande. I socialdemokraternas 90-talsprogram säger man att det offentliga sparandet under de närmaste åren bör växa med 10–15 miljarder kronor om året.

Den offentliga sektorns sparande består av skillnaden mellan dess inkomster (skatter, avgifter, tullar) och dess utgifter. Om det offentliga sparandet skall öka i den svenska ekonomin innebär det därför antingen ett ännu högre skattetryck, eller samma skattetryck men en lägre nivå på de offentliga utgifterna. Vi motsätter oss båda dessa möjligheter. Sverige har redan västvärldens högsta skattetryck. Ytterligare höjda skatter hotar ekonomins funktionssätt. De bör istället sänkas. Begränsningen i utgifterna bör därför motsvaras av lägre skatter, inte av ett ökat offentligt sparande.

Alla dessa skäl, dvs. ägandespridning och hushållens möjligheter till förmögenhetsuppbyggnad, privatekonomisk trygghet samt samhällsekonomin behov, talar för att hushållens sparande måste öka.

2. Orsaker till det låga sparandet

Vid internationella jämförelser brukar framhållas att det låga svenska sparandet beror på den väl utbyggda välfärden med sina omfattande transferringssystem. Dessa inkomstöverföringar gör, enligt detta synsätt, att människor inte behöver ägna sig åt privat sparande för sin egen trygghet på ålderdomen, vid sjukdom eller för sina barns utbildning. Det ligger säkert en del i denna förklaring, men vi ställer oss tveksamma till att den är den enda. Även länder med socialförsäkringssystem liknande vårt har nämligen mycket högre sparande än Sverige. Dit hör t.ex. Västtyskland och Storbritannien, vars socialförsäkringar utgör 16,1 procent respektive 14,0 procent av BNP. För Sverige är motsvarande tal 18,2 procent. Dessa länders sparkvoter varierar trots de jämförbara nivåerna av trygghetssystem kraftigt. Vår negativa sparkvot skall jämföras med +11,4 procent för Västtyskland och +6,7 procent för Storbritannien (uppgifterna avser 1985).

I traditionell ekonomisk teori är realräntan en viktig förklaringsfaktor för hushållens sparande. Ju högre ränta, desto mera finansiellt sparande. Inte heller denna variabel kan förklara det extremt låga svenska sparandet. Under den period då de svenska hushållens finansiella sparande trendmässigt sjunkit, har vi visserligen tidvis erfarit negativa realräntor, men även tider av mycket höga realräntor. Att människor drar ned på sitt bankspar-

rande när avkastningen är dålig eller rentav negativ är ett logiskt beteende. Tyvärr tycks trögheten dock vara stor när det gäller att öka sparandet då avkastningen åter blir bättre.

En viktig orsak till det låga hushållsparandet i Sverige är det snedvridande skattesystemet med höga marginalskatter som nu är föremål för en genomgripande reformation. Avkastningen efter skatt på olika former av sparande har varit mycket låg samtidigt som generösa underskottsavdrag gjort det lönsamt att låna.

3. Socialdemokratisk "sparandepolitik"

I juni 1989 beslutade en riksdagsmajoritet bestående av socialdemokrater och centerpartister att införa ett tillfälligt obligatoriskt sparande, det s.k. tvångssparandet. Att i detta sammanhang använda ordet "sparande" är olämpligt. Det är i stället fråga om en skatt.

Tvångssparandet är tvivelaktigt ur flera synvinklar. Konjunkturpolitiskt är det ett slag i luften. Dessutom har det negativa fördelningspolitiska effekter: De som har ekonomiska marginaler kan lätt flytta över från sitt frivilliga sparande, medan de som har lägre inkomster tvingas skära ned på en redan liten konsumtion.

Vi kräver att tvångssparandet avskaffas.

Beslutet om tvångssparande är ett typiskt exempel på den skadliga ryckigheten i regeringens ekonomiska politik. Faktum är att bristen på fasta spelregler är en viktig faktor bakom det låga hushållsparandet. För att människor ska våga avstå från konsumtion och spara för framtiden behöver Sverige en ekonomisk politik som bygger på fasta normer och avstår från stabiliseringspolitiska "överraskningar" och retroaktiva konfiskationer som t.ex. engångsskatten på pensionssparande.

Regeringen väljer att satsa skattepengar på Spardelegationens påkostade annonskampanjer som ska "uppfostra" svenskarna till att spara. Samtidigt visar man en bristade handlingsförmåga för att skapa verkliga ekonomiska motiv och möjligheter för hushållen att spara. Vi anser att Spardelegationen är en skenåtgärd och bör läggas ned.

4. En liberal politik för ett ökat sparande

Folkpartiets sparandepolitik bygger på att skapa ekonomiska ramar och institutioner som stimulerar enskilda människors *frivilliga* intresse för sparande och ägande. Målet är att hushållen skall kunna ha ett sparkapital motsvarande den genomsnittliga årslönen för en industriarbetare. Den "topphuggande" förmögenhetspolitik som socialdemokraterna bedrivit i regeringsställning bör ersättas av en "uppbyggande" politik.

Hushållsparandet och skattereformen

Vi noterar med tillfredsställelse att den reformation av skattesystemet som pågår för närvarande på flera sätt kommer att skapa förutsättningar för ett ökat hushållsparande.

- Skattelättnader på löneinkomster finansieras av en breddad moms. Den ökade beskattningen av konsumtionen innebär en stimulans för sparandet.
- Värdet av underskottsavdragen i inkomstslaget kapital minskar vilket väntas ha en återhållande effekt på hushållens skuldsättning. Detta ökar nettosparandet.
- De nya reglerna kommer att förbättra de skattemässiga betingelserna för hushållen att ackumulera kapital och placera i aktier. För närvarande är institutionernas ägande gynnat jämfört med hushållens. Denna obalans kommer att dämpas.

Mot. 1989/90
Fi605

Sex slag för ett ökat hushållssparande

1. Stimulera vinstdelningssystem

Ett viktigt sätt att åstadkomma ett brett folkligt aktieäggande och därmed fortsatt sparande är att fler företag inför vinstandelssystem. Detta motverkas idag av att vinstandelarna är belagda med sociala avgifter. Vi anser att vinstandelarna skall befrias från sociala avgifter då de binds i minst fem år. I vår motion om ägandespridning preciserar vi detta krav.

2. Avveckla löntagarfonderna

Löntagarfondernas tillgångar bör omvandlas från kollektivt ägande till individuellt ägande genom att andelar av fondtillgångarna utgår i form av en sparpremie till de personer som efter beslutet om fondavveckling sparar ett visst minimibelopp i allemansfondssparandet. I en trepartimotion tillsammans med centern och moderaterna redogör vi för detta förslag.

3. Sälj ut de statliga företagen

De statliga företagen bör säljas ut till allmänheten och till de anställda. Vissa hushåll kommer sannolikt att välja att finansiera sitt köp med lån, men totalt sett leder ändå en sådan försäljning till ett ökat nettosparande i hushållssektorn. I en motion tillsammans med centern och moderaterna presenteras våra förslag i denna fråga.

4. Bredda bostadssparandet

Erfarenheter av det svenska sparandets utveckling tyder på att investeringar och amorteringar i egen bostad är ett viktigt sparmotiv för den enskilde. Om de kommunala bostadsföretagen skulle erbjuda hyresgästerna att köpa sina bostäder, skulle därför en avsevärd stimulans till privat sparande och ägande uppkomma. Att bredda bostadssparandet är kanske det mest effektiva sättet att åstadkomma en jämnare fördelning av förmögenhetstillgångarna i samhället. Vi anser att hyreslägenheter i ökad utsträckning bör ombildas till bostadsrätter.

Därutöver finns det skäl att uppmuntra långsiktigt bundet sparande för den egna bostaden. Vi föreslår att en bostadsparutredning tillsätts för att lägga fram sådana förslag.

5. Avskaffa omsättningsskatten på aktier

Omsättningsskatten på aktier innebär att handel med aktier väsentligen fördyras. Detta drabbar särskilt småsparare. Ett avskaffande av denna pålaga skulle stimulera ett ökat enskilt aktieäggande och därmed öka sparandet.

6. Inför startsparande

Ett startsparande bör införas för barn och ungdomar. Detta innebär att föräldrar och andra närstående kan göra insättningar på ett bankkonto upp till ett visst belopp utan att gåvoskatt tas ut. Insättningarna bör vara bundna fram till 18 års ålder. Pengarna kan användas för att bekosta t.ex. utbildning eller bostad.

5. Hemställen

Med hänvisning till det anförda hemställs

1. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om mål för hushållssparandet.
2. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om hushållssparandets betydelse för samhällsekonomin.
3. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om vikten av stabila spelregler i syfte att stimulera sparande och investeringar.
4. att riksdagen beslutar att avskaffa spardelegationen.
5. att riksdagen avslår finansdepartementets begäran om anslag till sparfrämjande åtgärder, F 7, för budgetåret 1990/91 om 19 380 000 kr.
6. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om ett breddat bostadssparande,
7. att riksdagen begär att regeringen tillsätter en bosparutredning i enlighet med vad i motionen anförts.
8. att riksdagen hos regeringen begär förslag om startsparande i enlighet med vad i motionen anförts.
9. att riksdagen beslutar att avskaffa tvångssparandet.

Stockholm den 24 januari 1990

Anne Wibble (fp)

Lars De Geer (fp)

Ingela Mårtensson (fp)

Lars Leijonborg (fp)